

La sanitat

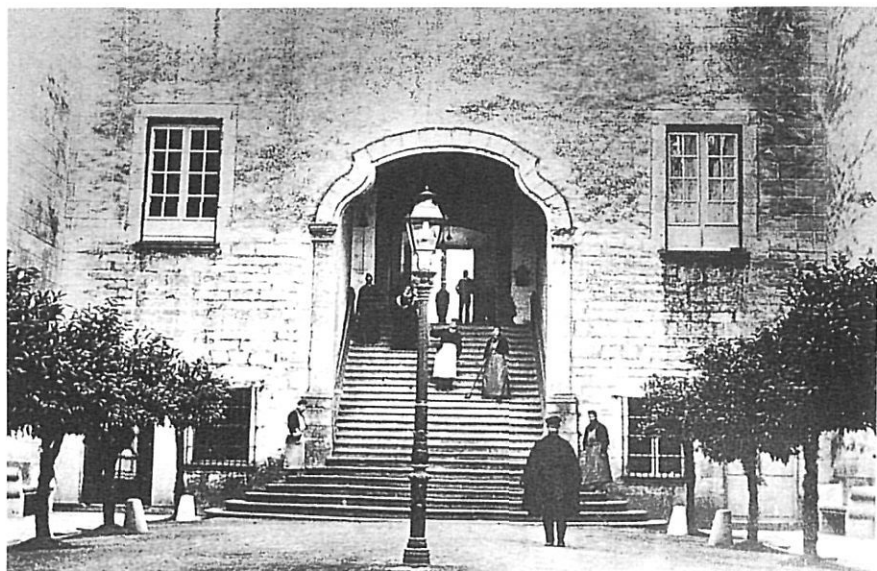

El Psiquiàtric de Salt, a començament de segle.

Dels metges de capçalera als grans centres hospitalaris

JORDI PUJULA

Gairebé per coincidència cronològica, la història de la medicina al segle XX a les terres gironines està estretament vinculada al Col·legi de Metges de Girona, organisme representatiu de les inquietuds dels metges d'aquestes comarques i font d'informació i referència. Els espectaculars avenços –mirats amb una certa perspectiva– de les condicions sanitàries de la població, els índexs de vida, les millores de les tècniques diagnòstiques i terapèutiques, etc. converteixen aquest segle de medicina en una història important, de lluita i victòria contra no poques malalties, de treball pacient i sovint abnegat, de progrés social innegable. Un segle que ja és història, amb els noms recordats de tants metges gironins, de creació dels grans centres hospitalaris, de formació continuada i obligada per als treballadors de la sanitat, d'una tot just començada reforma sanitària de la medicina pública. Una medicina que té unes perspectives de futur, sens dubte, probablement molt més brillants que les etapes ja viscudes en aquest segle que acabem de tancar.

L'hospital de Santa Caterina, de Girona, a començament de segle.

Els primers anys del segle

El 1900, l'anomenada esperança de vida dels homes d'aquestes comarques era de gairebé 34 anys, i la de les dones d'uns 36. Fins als anys 50 no es sobrepassaren les edats de 60 anys per als homes i 64 per a les dones. El 1980, aquests índexs havien assolit les xifres de 76 i 73 anys respectivament, mentre que a final del segle vint ja s'ha ultrapassat la vuitantena per a les dones (82), i l'esperança de vida per als homes és de 75 anys. Pel que fa a la mortalitat infantil, només cal recordar que el 1901 morien abans del primer any de vida 186 infants per cada mil nascuts, mentre que el 1984 aquesta terrible xifra s'havia rebaixat fins als 10 (38‰). Probablement aquest espectacular increment dels índex de supervivència en un sol segle, que duplica les xifres en només cent anys i fa baixar la mortalitat infantil a gairebé una vigèsima part, no pot ésser atribuït en exclusivitat a la tasca mèdica i farmacològica, però segurament alguna cosa hi té a veure.

L'inici de la medicina del segle XX a les comarques de Girona va estar influït pel notable impuls en el desenvolupament de les ciències produït

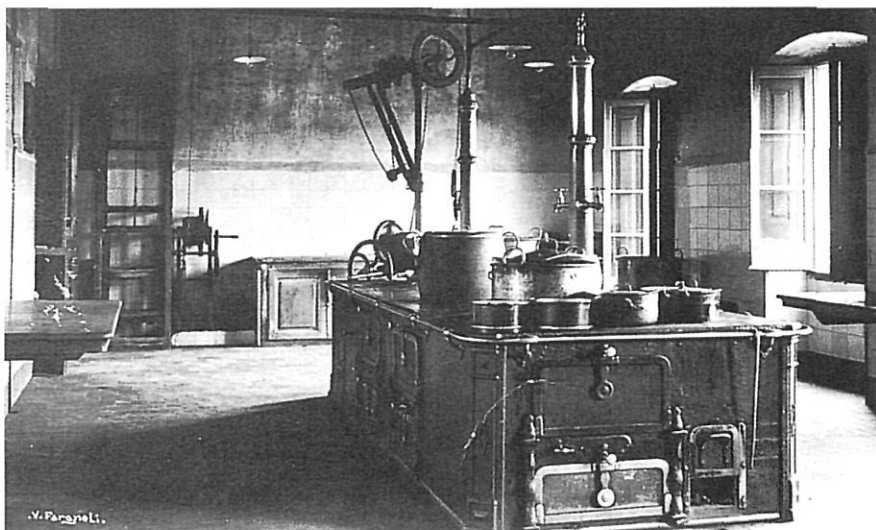
a la segona meitat del segle XIX. Sota l'impuls del positivisme i la investigació científica, amb la millora que experimentaren les facultats de Medicina –i en concret la de Barcelona, ja a final del segle–, la medicina veié una forta progressió, amb professionals cada cop millor formats que començaren a exercir a les nostres comarques, amb noves inquietuds. A final del segle XIX és quan s'imposà la creació dels col·legis de metges per delimitar funcions i evitar l'intrusisme

del curanderisme, els sanadors, etc.; una època en què encara exercien metges formats en la més pura escolàstica i retòrica, que formulaven en llatí, etc. Per altra banda, els grans avenços tècnics es van anar imposant a mesura que avançava el segle XX, amb grans descobriments com els raigs X (recordem incidentalment que una de les primeres víctimes de la utilització dels raigs Roetgen sense protecció fou precisament un gironí, el Dr. Joaquim Pujol i Camps (1861-1924), a qui el 1905 li varen haver d'amputar una cama).

La professió, fortament limitada a l'exercici privat de la medicina (alguns metges atendien els malalts que acudien als centres de beneficència pública, gairebé com un deure de caritat), sol ésser també una activitat que es concentra en una sèrie de nissagues mèdiques que en la major part provenen del segle XIX, com són ara els Pascual, Mascaró, els Danés d'Olot, els Bonada de Ripoll, els Corominas de Banyoles, els Sunyer de Palafrugell i un llarg etcètera que en molts casos s'ha anat estenent al llarg d'aquest segle.

El 1894 s'havia constituït el Sindicat de Metges de Girona, que fou el germen del futur Col·legi. S'hi adheriren 56 metges de la província. Des

La cuina de l'hospital de Santa Caterina, l'any 1935.

de 1897, els metges gironins es reu-
nien en assemblees anuals, i el 1898,
tal com hem dit, es crearen per llei els
col·legis de metges, incloent-hi el de
Girona, el qual començà a publicar el
seu butlletí, que, amb una certa con-
tinuïtat, ha arribat als nostres dies. En
aquest sentit, el Col·legi de Metges,
com a entitat que agrupa tots els pro-
fessionals en exercici a la província,
amb col·legiació obligatòria, forma
part indissoluble de la història de la
medicina gironina del segle XX.

El 1898 s'organitzà la primera as-
semblea anual del Col·legi, i poste-
riorment es va anar celebrant a dife-
rents llocs de la província. Assemblea
en la qual, cada any, un metge gironí
donava una lliçó magistral, i que de fet
era la primera i gairebé única activitat
formativa que es feia a la província.
L'activitat d'aquestes assemblees només
es veié interrompuda pel període de la
Guerra Civil, entre 1936 i 1942.

D'aquest inici, destaca la figura
del Dr. Josep Pascual i Prats, funda-
dor, el 1894, del *Sindicat de Metges*
gironí, home activíssim i de gran ni-
vell intel·lectual, que participà nota-
blement en la vida cultural del seu
temps, i que fou també el primer
president del Col·legi de Metges de
Girona. Un altre metge destacable,

El servei d'urgències de l'Hospital de Santa Caterina, l'any 2000.

que incorporà també la doble vessant
mèdica i intel·lectual, en el tombant
de segle, fou el Dr. Josep Ametller i
Viñas, primer president del *Sindicat*
de Metges i un dels fundadors de la
Revista de Girona.

En aquests primers anys la figura
del metge de capçalera era importan-
tíssima, sovint reverenciada. El metge
exercia al seu consultori i sobretot al
domicili del malalt. L'internament en
un centre hospitalari —centres de be-

neficència escassament dotats, sovint
amb funcions purament quirúrgiques,
tot i que la cirurgia s'exercia també
en el mateix domicili del pacient— era
vist amb paüra pels malalts i la seva
família, i constituïa aleshores una me-
sura excepcional. Els metges havien
de suplir les deficiències en els mit-
jans de diagnòstic amb un bon coneixement de la semiologia clínica clàssica, la impotència terapèutica amb una dedicació contínua a la capçalera del malalt. El relat que ens fa el Dr. Candi Agustí de les seves experiències durant una epidèmia de diftèria a Sant Joan les Fonts els primers anys del segle és ben il·lustratiu de les condicions en què s'exercia la professió.

A principi de segle, el metge po-
dia fer servir no més de 20 medica-
ments de reconeguda acció terapèuti-
ca. Fins al 1910, pràcticament, no hi
va haver avenços importants en el
camp de la farmacologia: s'utilitzava
aleshores èter, morfina, digital, anti-
toxina diftèrica, vacuna antivariòlica,
ferro, quinina, iode, mercuri... i poca
cosa més. Els consells, el consol psi-
cològic de la visita a la capçalera del
malalt, els remeis casolans i la natura-
lesa feien la resta.

L'hospital Josep Trueta, de Girona, l'any 2000.

CRONOLOGIA

1898 Fundació del Col·legi de Metges de la província de Girona.	1952 Descobriments de la clorpromazina.
1905 El manicomi de Salt comença a funcionar de manera institucional.	1954 Agrupació de Ciències Mèdiques de Girona.
1910 Descobriments del salvarsan.	1956 Residència de la Seguretat Social Álvarez de Castro. Clínica Bofill.
1915 Normes per a obtenir el títol d'infermera.	1962 Vacuna contra la poliomièlitis.
1916 Fundació de la Clínica del Dr. Fàbregas, dins de l'Hospital de Sant Jaume d'Olot.	1963 Llar Infantil.
1920 Hospital de Campdevànol.	1964 Banyoles: Clínica Salus Infirmorum.
1921 Celebració a Girona del IV Congrés de Metges de Llengua Catalana. Aïllament de la insulina.	1966 Institució del premi Pascual i Prats.
1927 Asil de Pedret.	1969 Girona: Hospital Geriàtric. Olot: Clínica del Tura.
1928 Descoberta de la penicil·lina (Dr. Fleming).	1971 Nova seu del Col·legi de Metges de Girona.
1931 Hospital de Camprodon.	1972 Seccions del Ripollès i de l'Alt Empordà de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques.
1932 Curs de Malalties de la Infància, organitzat pel Dr. Pompeu Pascual. Asil d'Agullana.	1974 Escola d'Infermeria.
1934 Clínica Girona.	1977 Servei de Medicina Intensiva i Unitat Coronària de l'Hospital Josep Trueta.
1936 Esclat de la Guerra Civil.	1978 L'Hospital Josep Trueta imparteix docència pel sistema MIR. Girona: Primer Congrés de Pediatria de Llengua Catalana.
1937 Organització dels hospitals de la rereguarda.	1980 Mapa sanitari de Catalunya. Creació de la Xarxa Psiquiàtrica de les comarques gironines.
1939 Final de la Guerra Civil.	1985 Blanes: Hospital Comarcal de la Selva.
1941 Primers tractaments amb penicil·lina.	1981 Es declara el primer cas de sida a les comarques gironines.
1942 El paludisme es considera eradicat a les comarques gironines.	1985 Fundació de l'Institut d'Assistència Sanitària. Primer aparell de TAC.
1944 Seguro Obligatorio de Enfermedad (SOE). Oposicions per a l'Hospital de Santa Caterina.	1998 Primer aparell de RMN. Platja d'Aro: III Congrés Nacional de Psiquiatria.
1945 Clínica de Salut L'Aliança.	1999 Primera pedra del nou Hospital de Santa Caterina.
1946 Figueres: Hospital de la Caritat, Clínica de la Santa Creu.	
1948 Clínica de l'Esperança. Clínica Muñoz.	

Al voltant del 1910, els doctors Francisco Coll i Turbau (que arribà a ser alcalde de Girona) i Alexandre Dalmau obren dues petites clíniques a la ciutat, que s'han de considerar dins de les primeres etapes del desenvolupament de la cirurgia a les nostres comarques. En aquests primers anys destaca també l'obra del Dr. Bosch Masgrau en el camp de la tuberculosi, autèntic genet apocalíptic d'aquells anys, i la del farmacèutic Joaquim Medrano, que fou el precursor a Girona de les anàlisis clíniques.

A Girona, l'Hospital de Santa Caterina, fundat el segle XVII, era la institució sanitària de més categoria. En altres poblacions els hospitals existents, que feien sobretot funcions asilars, començaren a transformar-se en centres d'atenció als malalts.

Per exemple, a Olot, a més de l'Hospital de Sant Jaume, que data del segle XVI, hi ha antecedents d'una clínica anomenada Casa de Curación, a final del segle XIX, però no fou fins al 1916 que s'inaugurà la Clínica d'Operacions de l'Hospital de Sant Jaume d'Olot, sufragada pel Dr. Francisco Fàbregas. La primera intervenció l'efectuà el Dr. Joaquim Danés i Torras, el dia 6 de maig d'aquell 1916, amb un cas d'osteomielitis tibial.

El 1910 es descobrí el salvarsan, que va ser introduït en el nostre país al cap de poc temps, un remei eficaç contra la sífilis, que ocasionava nombroses morts i molts dels internaments manicomials de l'època.

En els centres hospitalaris, asils, etc., les monges feien les funcions d'infermeres i vetlladores dels malalts, però

a partir del 1915 es van donar normes per efectuar proves de suficiència per obtenir el títol d'infermeria, que calia anar a estudiar a Barcelona. Van haver de passar encara unes quantes dècades per tenir la primera escola provincial d'infermeria, si exceptuem l'experiència, imposada per les circumstàncies, de l'època de la Guerra Civil.

El 1916 hi havia 220 metges inscrits al Col·legi provincial.

Els anys vint i trenta

Del 26 al 28 de juny de 1921 es celebrava a Girona el IV Congrés de Metges de Llengua Catalana. El Dr. Josep Pascual i Prats en fou el president, i d'alguna manera es reconeixia així la seva tasca organitzativa de la medicina gironina. Ell mateix pro-

nuncià el discurs inaugural sobre la mortalitat i morbiditat innecessàries que encara hi havia al nostre país.

El 1920 s'havia creat l'Hospital de Campdevànol. L'origen de la fundació es troba en l'Asociación de Amigos de los Pobres de Campdevànol, entitat nascuda el 1918, que va impulsar la construcció de l'hospital de la vila.

El *Boletín del Colegio de Médicos de la Provincia de Gerona*, una de les escasses publicacions mèdiques del país, es catalanitzà el 1922.

Als anys vint, la febre tifoide, la disenteria, la brucel·losi, les gonocòccies, la tuberculosi, la sífilis, etc. ocasionaven mortalitats elevadíssimes. A final d'aquesta dècada, el Dr. Pompeio Pascual i Carbó escrivia: «Un gran nombre de morts ho són per malalties evitables, i les seves causes més directes, la ignorància i la misèria».

Per exemple, la mortalitat per febres tifoides era encara, als anys cinquanta, de 57 morts per cada 100.000 habitants i any.

Pel que fa a la tuberculosi, s'ha passat, a les nostres comarques, dels 203 morts per cada 100.000 habitants/any a principi de segle, als 7 els anys 70.

Entre els avenços més notables d'aquests anys tenim que el 1921 s'aconseguí aïllar la insulina, i al cap de poc temps es començà a tractar la malaltia diabètica al nostre país.

Els cens de metges de 1926 era de 226 col·legiats.

Amb l'adveniment de la República s'assajaren els primers passos per a una reforma sanitària, que la Guerra Civil impedí. La Generalitat creà una conselleria de Sanitat que es feu càrrec dels edificis hospitalaris públics. El 1931 es fundava l'Hospital Municipal de Camprodon.

La Universitat de Montpeller havia tingut, secularment, moltes vinculacions amb la gironina. El 1926 s'instituí a Girona un patronat interí per restaurar la Fundació Bruguera, un organisme per ajudar estudiants

L'Hospital Comarcal de la Selva, a Blanes, l'any 2000.

que volguessin anar a ampliar coneixements a la facultat de medicina de la Universitat de Montpeller. Fins al 1936, però, no es tornà a posar en marxa aquesta Fundació Bruguera, que pels avatars de la Guerra Civil ja no arribà a funcionar. De fet, fins uns quants anys més tard, el 1983, no va ser restaurada definitivament.

Durant els anys que precediren la Guerra Civil, la figura del pediatre Pompeio Pascual i Carbó (1897-1977) assolí unes dimensions notables, tant pel seu prestigi com a metge —probablement ha d'ésser considerat el pare de la pediatria a les nostres comarques—, amb una important tasca a l'Hospici i a l'Hospital Santa Caterina, on fundà el primer servei de Pediatria de les terres gironines, com per la seva tasca cívica i política, que l'obligà a exiliar-se el 1939 a Xile, on seguí exercint la seva especialitat de pediatre, fins que tornà a casa nostra el 1948.

El 1932 el Dr. Pompeio Pascual i Carbó organitzà un curs dedicat a les malalties de la infància, a la casa d'assistència de la Comissaria de la Generalitat, en el qual van participar metges de la categoria del Dr. Saye, promotor

de la lluita antituberculosa a Catalunya, o del mateix Gregorio Marañón.

A Girona, en l'època de preguerra la cirurgia s'exercia a l'Hospital Provincial de Santa Caterina, a la Clínica Girona —fundada el 1934—, a l'Hospital Militar i, tal com dèiem abans, als mateixos domicilis dels malalts.

Entre els moviments d'assistència sanitària cooperativa cal esmentar la tasca de l'Aliança, una entitat fundada a Barcelona el 1904 que donava cobertura a nombroses societats i persones afiliades, especialment associacions obreres, encara que, a la província, la primera Clínica de la Salut de l'entitat no s'aixecà a Girona fins al 1945.

Pel que fa a l'assistència de les persones desvalgudes, especialment ancians, oligofrènics, etc. aquesta s'exercia des dels asils, institucions majoritàriament creades a final del segle XIX. Esmentem els de Banyoles, Castelló d'Empúries, Figueres, les Germanes dels Pobres de Girona..., a més dels hospitals-asils de la Bisbal, Blanes, Cassà, Llagostera, Ripoll, Sant Feliu de Guíxols... Durant aquestes dues dècades es crearen els asils de Pedret (1927) i Agullana (1932).

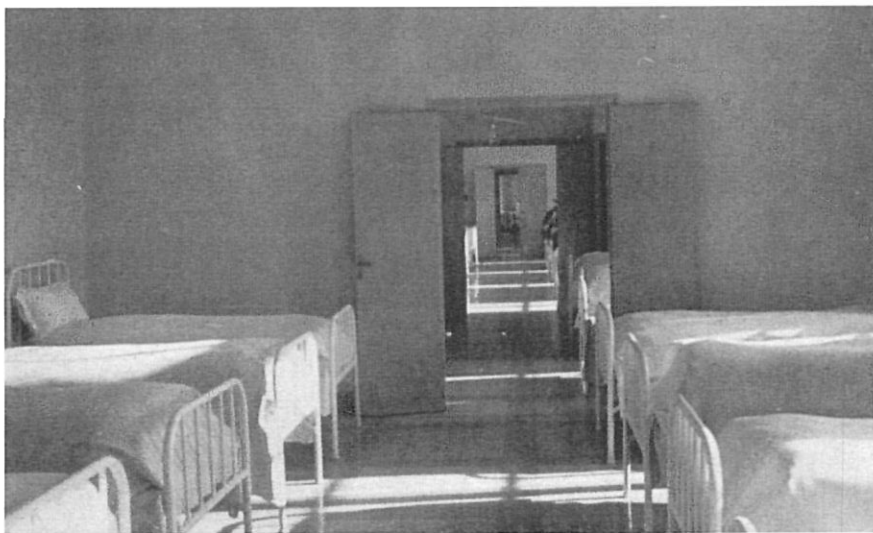
La Guerra Civil

L'esclat de la Guerra Civil provocà, com a la resta de la societat, un daltabaix important en la sanitat de les nostres comarques. Una desena de metges i gairebé el mateix nombre de farmacèutics patiren la repressió revolucionària dels primers mesos de 1936, entre ells els doctors Riera i Pau —que havia estat president de la Diputació—, Hosta i Puig, Torrent i Orri de Castellfollit, Bonada de Ripoll, Gich d'Agullana...

Durant el conflicte, el Dr. Pompeio Pascual, aleshores director de l'Hospital Provincial, organitzà el Socors Blanc d'ajuda als refugiats i els serveis d'hospitals de rereguarda, per atendre els ferits de guerra. Així mateix, es fundà, per primera vegada a la província, una escola per formar infermeres de guerra.

La sanitat s'hagué de reorganitzar, pel cada cop més creixent nombre de ferits de guerra que arribaven als hospitals. A partir del 1937 començaren a funcionar els anomenats hospitals de sang per atendre els militars ferits, l'Agrupació núm. 7 de Clíniques Militars que corresponia a Girona, i que a mesura que avançà el front, a partir del 1938, s'hagueren d'anar traslladant. Es crearen hospitals de guerra al balneari de Montagut al Ripollès, a l'edifici de les Escoles Pies d'Olot, etc. I ja a les acaballes de 1938 i els primers mesos de 1939, les poblacions es veieren desbordades pel trasllat dels hospitals dels diferents cossos militars, Brigades Internacionals, hospitals de refugiats, etc.

El final de la guerra i l'establiment del nou règim franquista comportà l'exili d'alguns metges gironins —entre els més destacats esmentem els doctors Pompeio Pascual, Danés, Dalmau, Massa...— i l'empresonament d'alguns altres: Maideu, Roca i Pinet, Roc, Freixa, Bernat —director del sanatori psiquiàtric de Lloret—, Danés —en tornar de l'exili—, etc. Així mateix, el Col·legi de Metges imposà al-

El Psiquiàtric de Salt l'any 1969.

gunes sancions que van impedir l'exercici de la medicina, durant els primers temps del franquisme, a alguns col·legiats. La medicina gironina es veié privada durant uns quants anys d'importantes figures. No cal dir que el butlletí del Col·legi, quan reaparegué, tornava a estar escrit en castellà.

La postguerra

La medicina gironina de postguerra va patir les vicissituds d'una societat empobrida i ensorrada, i fins a la dècada dels cinquanta, coincidint amb la progressiva implantació del SOE (Seguro Obligatòrio de Enfermedad),

el 1944, i la creació de nombroses clíniques privades, no tornà a aixecar el cap, des d'un punt de vista científic i organitzatiu.

Acabada la guerra, l'Hospital de Santa Caterina es quedà pràcticament sense metges (el Dr. Bosch Masgrau al servei de fisiologia i el Dr. Dausà al de radiologia foren els pocs que aguantaren la institució). Exceptuant aquest hospital, i el Militar, a la província només quedaren pocs llits d'assistència a Figueres i a Olot. La Diputació hagué de convocar oposicions el 1944, que guanyaren entre altres el Dr. Lluís de Vehí al servei de Pediatria, el Dr. Joan Mascaró, d'una notable nissaga de

Jordi S. Carrera

Jordi S. Carrera

El Psiquiàtric de Salt i les obres del parc hospitalari Martí i Julià, l'any 2000.

metges, els doctors Pablo García del Amo, García Bragado, Llobet Llavari...

Pel que fa a activitats formatives, cal mencionar, a Girona, la Confraria dels Sants Cosme i Damià, que programaven diferents conferències de caire mèdic, especialment a partir del 1940. Durant aquests anys es feren ben poques activitats de caire formatiu o acadèmic, llevat de conferències lligades a les assemblees anuals.

El 1941 es començaren a aplicar els primers tractaments amb penicil·lina a les nostres comarques. Recordem que aquest antibiòtic fou descobert el 1928 per Alexander Fleming, encara que fins uns anys més tard no es pogué sin-

tetitzar i comercialitzar gràcies a l'obra de Florence i Chain. A causa de la situació autàrquica del país, sovint el medicament s'aconseguia de contraban o d'estraperlo. A partir d'aleshores és quan es pot afirmar que la mortalitat per malalties infeccioses començà a caure en picat.

A partir del 1945, amb la descoberta de la penicil·lina, l'arsenal terapèutic dels metges de casa nostra feu un avenç notable i passà a estar constituït per penicil·lina i altres antibiòtics, sulfonamides, hemoteràpia, plasma i derivats, èter i altres anestèsics, morfina, cocaïna, barbitúrics, salvarsans, antitoxines específiques, agents immu-

nitzants, insulina, extractes hepàtics, algunes hormones i vitamines, etc.

El 1942 es considerava eradicat el paludisme a les comarques gironines, que havia existit anys abans, especialment a les zones d'aiguamolls de la costa.

És a partir de final de la dècada dels anys 40 que s'inicià un ràpid creixement d'institucions, especialment clíniques, de medicina privada. Així, a Girona, el 1956 es va obrir la Clínica Bofill, vinculada al moviment cristià de Casa Nostra; la Clínica de l'Aliança, que ja hem esmentat, inaugurada el 1945, lligada a una de les entitats mutualistes més esteses de Catalunya; la Clínica de l'Esperança, el 1948; i la Clínica del Dr. Muñoz, d'aquest mateix any; totes dedicades fonamentalment a la cirurgia i a l'obstetrícia. Durant aquest període mereix destacar-se l'obra del Dr. Jacint Muñoz i Arbat, que havia estat professor de la Facultat de Medicina i es traslladà a Girona, on exercí una important tasca en el terreny de la ginecologia i l'obstetrícia. D'aquesta època també tenim la creació de la Clínica Llobet.

A Figueres, a més de la Clínica Nostra Senyora de la Salut, que té els seus orígens a final del segle XIX i que continuà funcionant durant aquests anys, es creà l'Hospital de la Caritat, el 1946, i la Clínica de la Santa Creu, també el mateix any. El 1951 es fundà la Clínica Catalunya.

La Mutualitat Montseny obrí també una clínica a Arbúcies el 1948.

El 1948 es creà l'Institut Psico-pedagògic para Niñas Anormales a Caldes de Malavella, precursor de l'assistència als infants (nenes en aquest cas) oligofrènics a les nostres comarques, fruit de l'obra del pioner en aquesta especialitat, el Dr. Lluís Folch, però fins a final dels anys seixanta no sorgiren, arreu de les comarques gironines, les associacions que organitzaren les «escoles de subnormals», en terminologia de l'època.

L'Acadèmia i la Residència

El 1954, coincidint amb el cinquantenari del Col·legi, es va constituir l'Agrupació de Ciències Mèdiques de Girona. Aquesta entitat s'organitzà com a filial de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, una institució centenària, de llarga tradició al país com a referent de la formació dels metges. El primer president de l'Agrupació fou el Dr. Jacint Muñoz i Arbat. La conferència magistral el dia de la inauguració la pronuncià el Dr. Agustí Pedro i Pons, que de fet havia estat qui, en una xerrada de metges gironins, havia sembrat la necessitat d'organitzar una societat científica a Girona.

Durant molts anys, i fins a l'aparició d'altres filials comarcals de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, l'Agrupació de Ciències Mèdiques de Girona havia estat l'encarregada de la formació dels metges, una vegada aquests abandonaven la facultat. La seva tasca a nivell de conferències i cursos era notable. Entre els metges

que van presidir l'entitat, destacades personalitats de la medicina gironina, cal que esmentem els noms –a més del Dr. Jacint Muñoz– dels doctors García Bragado, Sabrià, Cornella i Baró, durant els primers vint-i-cinc anys de vida de l'Agrupació.

Un altre fet d'importància cabdal per a la medicina gironina es produí el 13 d'abril de 1956, amb la inauguració de la Residència Sanitària de la Seguretat Social Álvarez de Castro. La seva tasca s'inicià amb una operació d'apendicitis, practicada pel Dr. Llobet. L'immens edifici de rajoles, d'acord amb l'estètica franquista d'aquell temps i d'aquells hospitals, ha seguit l'evolució progressiva i mastodòntica fins a convertir-se en el centre hospitalari de referència de les nostres comarques i la primera empresa gironina pel que fa al nombre de treballadors. En aquells moments, però, el nom d'hospital no era gaire ben vist, i per això se'ls anomenava 'residències'.

Inicialment la plantilla, escollida entre metges que ja exercien a Girona, dins del SOE, era de 28 professionals.

Al principi l'assistència era només quirúrgica i obstètrica. Ben aviat es notà la manca de personal d'infermeria, que obligà a crear l'Escola d'ATS femenina. Infrautilitzat al començament –de les nou plantes només se n'utilitzaven tres–, l'Hospital passà de 124.000 beneficiaris l'any 1956 a 457.000 l'any 1980. Els primers anys el nombre d'ingressos era de 2.600 per any, que ben aviat passaren a 12.000.

Els hospitals anaren perdent la connotació de «cases de caritat» i generant confiança entre els usuaris. Haver d'anar a l'hospital solia ser una experiència angoixant i sovint definitiva. Els metges durant aquests anys es guanyaven la vida als consultoris privats, a les mutualitats, o bé al SOE, que anava estenent progressivament el nombre dels seus beneficiaris. Fins aleshores els metges que anaven a l'hospital ho feien amb unes remuneracions sovint simbòliques i fonamentalment amb una finalitat d'aprenentatge.

Aquests anys van ser els de la massificació progressiva dels consultoris públics, però també els de l'inici del creixement dels hospitals de nivell 1 i 2, els antics hospitals comarcals. S'imposà progressivament el concepte de racionalització de la despesa, que en els darrers anys ha adquirit una importància cabdal i gairebé ha desplaçat les preocupacions clíniques i assistencials. La medicina començava a plantejar la necessitat d'endegar campanyes de salut, i la sanitat entrava de ple en les infraestructures socials i públiques, com alimentació, sanejament, medi ambient, etc.

Els anys 50 significaren un avenç en importants camps de la medicina, com el dels equips d'anestèsia i reanimació que s'establiren dins dels hospitals del SOE i que facilitaren, entre altres factors, l'important avenç de la cirurgia.

El 1952, amb el descobriment i utilització de la clorpromazina per als pacients psicòtics, començà l'era dels psicofàrmacs, que en les dècades següents va tenir una forta expansió en la farmacopea psiquiàtrica i en la utilitza-

El CAP de Taiallà, a Girona, l'any 2000.

ció a gran escala dels tranquil·litzants i els antidepressius per part d'àmplies capes de població. Un important avenç de la farmacologia que ha permès sobretot un notable desenvolupament de la psiquiatria en els darrers anys.

Els darrers anys de l'etapa franquista

Fins a la dècada dels seixanta es continuaren celebrant, a Girona, diferents actes culturals relacionats amb les ciències mèdiques, especialment per part de l'Agrupació i de la Confraria dels Sants Cosme i Damià. Mentrestant, a l'Hospital Santa Caterina el cos facultatiu anava realitzant sessions clíniques de creixent interès. El 1959 es celebrà un acte d'homenatge a la figura del Dr. Gaspar Casal, a la casa de cultura Bisbe Lorenzana. L'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears féu la seva reunió anyal a Platja d'Aro, el 1962, sobre el tema «Càncer» i com a homenatge a la figura de Francesc Duran i Reynals.

Per unificar les activitats, el 1964 es creà una Junta de Coordinadors d'Activitats Sanitàries per tal d'ordenar la formació mèdica postgraduada que portà notables conferencians a Girona.

El 1963 s'inaugurà la Llar d'Infants, situada al Puig d'en Roca, que substituïa l'antic Hospici de Girona. L'assistència pediàtrica va fer en aquesta dècada un pas de gegant, ja que a partir del 1962 es començà a utilitzar la vacuna contra la poliomielitis, que afectava fins aleshores un considerable nombre d'infants, de manera que a partir de llavors aquesta malaltia es començà a considerar eradicada.

A Girona, que anava recuperant un cert pes específic dins del món mèdic, tingué lloc el 1964 el VIII Congreso Luso-Español de Obstetrícia y Ginecología, l'ànima del qual va ser el Dr. Jacint Muñoz i Arbat.

Aquest mateix any s'inaugurà la Clínica Salus Infirmorum, a Banyoles, que va començar a exercir importants

Acte commemoratiu del 50è aniversari del Col·legi de Metges, al saló de sessions de l'ajuntament de Girona, l'any 1954.

funcions assistencials a la ciutat de l'estany, a més de les de residència geriàtrica i clínica de convalescència. També el 1964, l'Hospital de Campdevàrol ampliava la seva àrea d'hospitalització.

El Col·legi de Metges de Girona, que havia estat presidit pel Dr. Ramon Sambola des del 1947 fins al 1963, passà a ser presidit pel Dr. Francesc López Alumà, fins al 1970. El cens de metges col·legiats, el 1964, era de 429.

La institució, el 1966, del Premi Pascual i Prats, en honor del metge que va fundar la Corporació mèdica provincial, fomentà des d'aleshores els treballs de recerca mèdica entre els metges gironins. Esmentem com a exemple que el primer premi Pascual i Prats, atorgat el 1967, recaigué en el Dr. Manuel Roman Castillo, i que també foren premiats els germans Font i Miralles i el Dr. Joaquim Jubert i Gruart, entre altres.

El 1969 s'inaugurà l'Hospital Geriàtric d'àmbit provincial, situat al Puig d'en Roca, amb una capacitat de 300 llits. Es veié ben aviat desbordat per la demanda assistencial i s'iniciaren uns anys en què la creació de residències geriàtriques va anar creixent

de forma importantíssima, en l'àmbit públic i, sobretot, en el privat, a causa dels notables canvis experimentats per la societat, que ja no permetien que les persones d'edat seguisin essent cuidades per la pròpia família.

Aquest 1969 hi hagué també la inauguració de la Clínica del Tura d'Olot, que va funcionar fins al 1982 en les vessants assistencial quirúrgica i obstètrica, i que des de llavors fou reconvertida en Residència Geriàtrica.

Els 70 van ser anys d'una certa embranzida en les activitats mèdiques i científiques. En l'àmbit de la formació dels metges es produí una autèntica massificació a les facultats (sortiren també les primeres fornades de metges de la Universitat Autònoma de Barcelona, instituïda aquells anys), la qual cosa provocà que un gran nombre de professionals comencessin a establir-se a les nostres comarques, s'ampliessin serveis i es potenciés cada cop més la medicina pública.

El 1971 s'inaugurà la nova seu del Col·legi de Metges de Girona, al xamfrà dels carrers Lorenzana i Joan Maragall. La presidència del col·legi recaigué en el Dr. Albert Casellas i Condom —un dels primers metges

Acte de creació de l'Agrupació de Ciències Mèdiques de Girona, l'any 1954.

que exercí la neurologia i la neurocirurgia a les nostres comarques-, que tornà a presidir-lo a la dècada dels 90.

L'activitat de l'Agrupació de Ciències mèdiques seguia essent important per a la formació dels metges. Així, el 1972 es crearen les seccions del Ripollès i de l'Alt Empordà, totes dues dependents de l'Agrupació de Girona. Aquestes agrupacions estaven destinades a portar les activitats, com ara cursos i conferències, a les diferents comarques.

Pel que fa a la medicina de l'Alt Empordà cal que destaquem, entre altres, dues figures importants: la del Dr. Ernest Vila, metge, cirurgià i promotor de Figueres, lligat a la fundació de la Clínica de la Santa Creu; i la del Dr. Joan Forment, metge, cardiòleg i humanista, que llegí el 1995, poc abans de morir, una lliçó magistral a l'assemblea del Col·legi de Girona.

El 1974 a l'Hotel Cap sa Sal es realitzà el Congrés de la Sociedad Española de Cirugía, Ortopedia y Traumatología, al qual assistí el Dr. Josep Trueta, un nom il·lustre de la medicina catalana que va rebatejar l'antic Hospital Álvarez de Castro i que el Col·legi de Metges de Giro-

na nomenà posteriorment col·legiat d'honor.

Aquell mateix any s'inaugurà l'Escola d'Infermeria, que funcionà –primer al Puig d'en Roca i posteriorment a l'antic Asil de Pedret– fins que els estudis es convertiren en carrera universitària.

Segons l'estadística del 1974, a la província de Girona exercien 421 metges col·legiats, 644 professionals sanitaris de grau mitjà, entre infermeres i llevadores, 217 farmacèutics col·legiats, 59 veterinaris titulars...

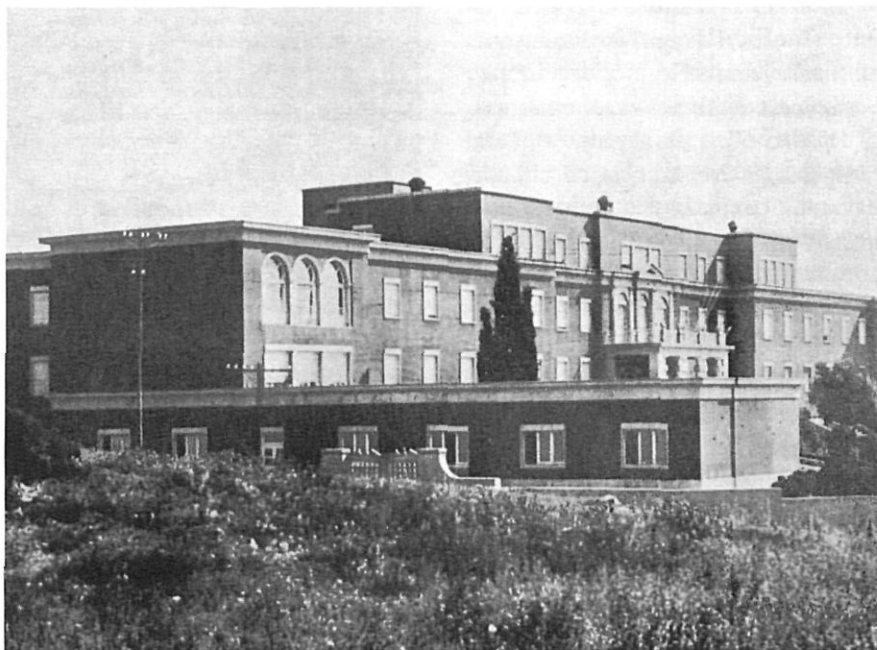
El 1975 encara es parlava de situar l'Hospital Provincial al Puig d'en Roca, juntament amb els altres equípaments existents. Pocs anys més tard la idea s'abandonà i es decidí ubicar-lo a Salt.

Els darrers vint-i-cinc anys

El restabliment de les llibertats democràtiques i de la Generalitat comportà també un nou impuls per a la medicina gironina. Durant aquests anys sorgiren nombroses iniciatives i associacions en defensa de la sanitat pública. La Residència, com encara es coneix popularment l'hospital gironí, va anar ampliant el seus serveis de forma gradual, i el 1977 s'inauguraren el Servei de Medicina Intensiva i la Unitat Coronària.

El 1978 hi havia 595 metges col·legiats a la província. Aquell any

L'hospital de Caritat, a Figueres, l'any 1964.

TEXTOS

[...] *En nuestros principios de médico en la población de San Juan les Fonts, nos encontramos con una epidemia de difteria que dejó sin vida a un crecido número de criaturas, y recuerdo perfectamente el primer enfermito que tuve que asistir atacado de tan tan terrible enfermedad; si tenemos en cuenta que en aquella época la sueroterapia se encontraba en sus principios de aplicación. Lo cierto es que me encontré con un paciente cianótico y con un tiraje exagerado en su respiración. Examinado el enfermo, expuse la gravedad de la dolencia a sus padres prescribiendo suero antidiftérico indicando la urgencia de la medicina para aplicarla sin pérdida de tiempo, contestándome el padre, un pobre obrero, que la medicina costaría demasiado dinero y que el otro médico curaba esta clase de anginas con remedios más fáciles de adquirir. Ordené entre otras drogas unas pinceladas en la garganta de percloruro de hierro y glicerina y rápidamente monté en la silla de mi caballo y a galope forzado recogí el suero de la farmacia a cuatro kilómetros de distancia del lugar en que nos encontrábamos y, sin pérdida de tiempo, me presenté de nuevo cerca del enfermo pidiendo libertad a su padre, para practicarle la inyección. Aplicado el suero antidiftérico, me retiré con el deber cumplido y antes de 24 horas comprobaba que las falsas membranas habían cedido, así como la ruidosa respiración del enfermo, prescribiendo una segunda dosis de suero, que visto el éxito de la primera aplicación, el padre con premura procuró recoger [...]*

(«Desde mi silla». Dr. Candido Agustí Trilla (1874-1963).

Butlletí del Col·legi de Metges de Girona, núm. 447. Desembre 1964)

Informe sanitari de la ciutat de Girona. 1903.

Habitants: 16.000. Mortalitat: 38%. Oscil·lacions tèrmiques brusques.

Característica: la indolència. Malalties dominants: aparell respiratori i cardiovascular, infeccions epidèmiques i petits focus de tota mena. Persistència de la tuberculosi. Les infeccions provoquen el 23% de la mortalitat total. Causes locals: les males condicions dels habitatges i la brutícia de llurs habitants, l'aigua escassa i de procedència diversa, clavegueram defectuós. Reformes necessàries: rebaixar l'alçada de les cases perquè no es poden eixamplar els carrers, proporcionar aigua abundant per a la neteja de les persones i dels estatges, etc.

(Extret del llibre Dr. Josep Pascual i Prats, del Dr. Benet Julià i Figueres. Girona, 1994)

tingué lloc el 1r Congrés de Pediatria de Llengua Catalana a la Casa de Cultura de Girona i, per primera vegada, s'impartí docència pel sistema MIR a l'Hospital de Girona, que ben aviat rebé el nom d'Hospital Josep Trueta i posteriorment, el 1992, assolí el grau d'Universitari.

L'any 1979 es commemorà amb una sèrie d'actes el XXV aniversari de l'Agrupació de Ciències Mèdiques de Girona, que continuava exercint una important tasca de docència. El 1978 s'havia fundat, amb la mateixa finalitat, la filial de la Garrotxa de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques.

La creació del mapa sanitari de Catalunya es féu per decret de 1979, i es publicà el 1980, quan era conseller de Sanitat de la Generalitat el Dr. Ramon Espasa. Aquest mapa sanitari va permetre conèixer la realitat de la sanitat catalana, fer propostes per la seva territorialització i, en definitiva, establir les bases de l'anomenada reforma sanitària, tant en l'àmbit d'ambulatoris com a l'hospitalari, amb la creació d'una Xarxa d'Hospitals i la jerarquització dels serveis. A les comarques gironines, el 1980 es comptabilitzaven 29 centres hospitalaris, amb un total de 3.171 llits i una taxa de 7,2 llits per 1.000 habitants.

La proposta de creació d'àrees de salut a tot Catalunya, en concret la número 8 per a les comarques gironines, significà la separació de la Cerdanya, que passà a integrar-se a l'àrea 1, dels Pirineus, mentre que es mantingué la comarca del Ripollès dins de l'àrea gironina, tot i que inicialment s'havia previst l'adscripció d'aquesta comarca amb la d'Osona.

La reforma de l'atenció primària s'inicià el 1985, amb la implantació progressiva dels equips d'atenció primària (EAP), dins de les àrees bàsiques de salut (ABS). Aquesta reforma s'efectuà de forma lenta, i no sense l'oposició d'alguns sectors de la medicina. Així, a final del 1998 la reforma cobria el 66% de la població, i estaven en funcionament el 67% de les ABS previstes.

Entre 1980 i 1985 la reforma dels hospitals de la província va tenir com a fet més rellevant la construcció de l'Hospital Comarcal de la Selva a Blanes. Durant aquest període també es posà en funcionament l'Hospital de Palamós, i s'ampliaren els hospitals de Campdevàrol, de Sant Jaume d'Olot i de Figueres.

Però els darrers decennis també han comportat l'aparició de patologies fins aleshores desconegudes. Les addiccions a velles i noves substàncies han pres un protagonisme insospitat, que s'afegeix a les addiccions endèmiques de casa nostra: l'alcohol i el tabac. A més, la dècada dels 80 va estar marcada per l'aparició d'una nova malaltia, la sida. El 1981 es registrà oficialment a les nostres comarques el primer cas, que el 1986 ja arribava a la xifra de 275 declarats. Fins al 1983 no es creà la Comisión Nacional de Trabajo para el SIDA. Segons les darreres estadístiques, a final de 1999 hi havia 729 casos declarats a les comarques gironines.

Si començàvem remarcant l'important increment de l'esperança de vida durant el segle XX, hem d'assenyalar que aquests guanys no han repercutit de la mateixa manera en totes les edats. La

PERSONATGES

Metges i ciutadans

Sovint, per diferents raons, s'ha associat a la professió de metge l'adjectiu o la categoria d'humanista. En alguns casos, i pensem que no sempre es pot generalitzar, la feina professional ha anat acompanyada d'altres tasques cíviqües, artístiques, polítiques... fent bona i notable la idea de metge-humanista. Heus aquí tres exemples biogràfics (sortosament n'hi ha d'altres, però l'espai ens limita a tres noms representatius) de metges gironins que han passat -i patit en algun cas- pel segle XX amb tots els honors.

Josep Pascual i Prats

(Girona 1854-1931)

Llicenciat en medicina l'any 1875 a la Universitat de Madrid, encara que havia fet els seus estudis a la de Barcelona. Exercí primer com a metge militar, participant en la darrera de les guerres carlines en la campanya del Nord, en l'exèrcit governamental. Féu una estada a París per ampliar estudis i el 1877 el trobem exercint la seva professió a Girona, ciutat que ja no deixà fins a la seva mort. El 1885 guanyà les oposicions de metge de l'Hospital Santa Caterina. Publicà alguns treballs sobre medicina, entre els quals *Notas para una biografia mèdica de la província de Gerona* i l'*Índex Medicus*, un dels primers intents espanyols d'agrupar la bibliografia mèdica. També escriví sobre història, arqueologia, literatura i fins biologia, especialment sobre la fauna de les nostres comarques. Fou col·laborador de la *Revista de Girona*.

A partir del 1984 les seves preocupacions es dirigiren cap a l'organització dels metges gironins, primer en un sindicat i, el 1898, al Col·legi de Metges de Girona, del qual fou el primer president. El 1921 presidí el IV Congrés de Metges de Llengua Catalana, realitzat a Girona.

En morir llegà la seva biblioteca, d'uns 1.500 volums, al Col·legi de Metges, al museu i a l'arxiu municipal.

Joaquim Danés i Torras

(Olot, 1888-1960)

Es llicencià en medicina per la Universitat de Barcelona el 1910. Al costat del seu pare, a la ciutat d'Olot, començà a exercir la carrera, que ja no deixà fins a la seva mort, llevat del període de la Guerra Civil. El 1912 obtingué el títol de doctor amb una tesi sobre la cirurgia de la tuberculosi pulmonar. El 1913 organitzà l'Agrupació Comarcal de Metges. Va publicar el 1914 el seu treball sobre *Colapsterapia*, i el 1920 *La moderna cirurgia a Olot i la seva comarca*. Exercí com a metge

generalista i com a cirurgià a l'Hospital de Sant Jaume d'Olot. La seva important tasca mèdica es veié superada, però, pel seu valor com a historiador local. Publicà infinitat de treballs sobre la història olotina, entre els quals destaquen els *Pretèrits Olotins*, el *Llibre d'Olot* i la seva monumental *Història d'Olot*, en curs de publicació, amb 19 volums editats fins ara, que representen la meitat de l'obra. Fou, sens dubte, l'artífex del Museu-Biblioteca, germen de l'actual Museu Comarcal. El 1939 s'exilià a França, d'on tornà el 1940.

Fou empresonat i se li prohibí exercir com a metge fins al 1946. Represa la seva feina com a metge i historiador, la seva mort el 1960 provocà una massiva manifestació de dol popular i d'homenatge que no es pogué materialitzar oficialment fins molts anys més tard.

Pompeu Pascual i Carbó

(Cassà de la Selva 1897 - Girona 1977)

Pertanyent a una llarga família de metges, es llicencià en medicina a la Universitat de Barcelona el 1920. Exercí durant un breu període com a metge a Capmany, però ben aviat va ser nomenat metge intern de la secció d'infància de la Maternitat, a Barcelona, i professor ajudant de puericultura a l'Escola d'Infermeres de la Mancomunitat. El 1922 es va inscriure al Col·legi de Girona. Es dedicà sobretot a la pediatria i exercí com a professor de puericultura a l'Escola Normal de mestres. Publicà diferents articles al butlletí del col·legi, i desenvolupà una bona tasca ciutadana al GEiEG, al Casino Gironí i al mateix Col·legi de Metges. El 1928 es va fer càrrec, com a metge, de l'Hospici i de la secció d'infants de l'Hospital de Santa Caterina. La seva tasca com a pediatre i organitzador de la sanitat infantil fou notabilíssima, igual que les seves publicacions. S'afilià a Esquerra Republicana de Catalunya, i va promoure, entre altres activitats cíviqües, els setmanaris *Acció Ciutadana* i *Victors*. El 1932 organitzà el Kurs de Malalties de la Infància, a Girona. Amb la Guerra Civil, el 1936, ocupà el càrrec de director de l'Hospital de les Comarques Gironines i organitzà el Socors Blanc d'ajuda als refugiats i els serveis d'hospitals de rereguarda. El 1939 s'exilià a Xile, on seguí una fecunda tasca com a pediatre, fins al seu retorn a Girona, el 1948. Exercí des d'aleshores la medicina privada, i visità desinteressadament al dispensari infantil de la guarderia de Germans Sàbat. Publicà encara diversos treballs sobre pediatria, història i sociologia. El 1975 pronuncià la lliçó inaugural del Col·legi Universitari de Girona. Morí dos anys més tard.

gent gran ha estat la més afavorida per aquest augment, mentre que el cas dels joves ha empitjorat en els darrers anys, en augmentar les causes de mortalitat: si el 1982 l'esperança de vida masculina als 20 anys era de 56,62, aquesta mateixa dada era de 55,57 el 1994.

Tot i que el segle va veure néixer i créixer els col·legis de metges, que suposadament s'havien creat per reglamentar l'intrusisme mèdic, el curanderisme, en totes les seves formes —sanadors, herbolaris, «arregladors d'espallats», impositors de mans, etc.— ha seguit exercint, amb la mateixa abundor de sempre, malgrat els notables avenços tècnics de la medicina, on —tal vegada per això mateix— ha anat canviant la relació metge-malalt i s'ha produït l'anomenada deshumanització de la medicina.

Més important ha estat l'aparició, durant les darreres dècades, de les anomenades medicines alternatives (algunes d'elles amb llarga tradició), que, amb més o menys fortuna, pugnen per assolir un estatus dins del món científic. Entre aquestes hi ha l'acupuntura i la medicina tradicional xinesa, l'homeo-

patia, el naturisme, l'osteopatia, etc.

Els últims anys del segle XX han significat també un pas de gegant per a moltes terapèutiques, per a la cirurgia i sobretot per a les tècniques diagnòstiques. Així, el 1985 s'inaugurà el primer aparell, a les nostres comarques, de tomografia axial computeritzada (TAC o escàner), a l'Hospital Josep Trueta. Aquesta tècnica havia estat descoberta el 1973. El 1982 es començà a introduir la resonància magnètica nuclear com a mitjà de diagnòstic de primer ordre, però el primer aparell no es va instal·lar fins el 1998, a la Clínica Girona. Totes dues tècniques han significat un progrés importantíssim tant en el camp de la neurologia com en la traumatologia, principalment.

Entre els esdeveniments del darrer any del segle, el 1999, tal vegada cal remarcar que es posà la primera pedra del nou Hospital de Santa Caterina, al costat dels terrenys de l'Hospital Psiquiàtric de Salt, que també serà remodelat per a transformar-lo en el futur Parc Hospitalari Martí Julià. I que el Col·legi de

DOCTOR DANES

Ex-licenciado en el Hospital de la Santa Cruz, i, per oposició, de la Facultat de Medicina de Barcelona, i Doctor en Medicina i Cirurgia i Especialista

Metge de l' Hospital de S. Jaume d'Olot i de les Companies de segurs sobre la vida i accidents del treball: «Zurich», «La Preservatrice», «L'Unión», «Mutua General de Seguros», «Banco Aragónés de Seguros y Crédito», «Banco Vitalicio de España», «L'Assicuratrice Italiana», «Hispania», «The Consolidated Assurance Company Ltd.», «Compagnie d'Assurances Générales», «New-York Life Insurance Company», «El Fomento Nacional», i «La Union y El Fenix Español», i altres.

OLOT CARRER DE LA PROA, 9111, principal
TELÈFON, V. N. S.

:: Medicina i Cirurgia Generals, i Especialitats ::

T A R I F E S :

CONDUCTES:

Famílies obreres	desde 15 ptes. anuals.
Famílies mestres	desde 20 ptes. anuals.
Famílies acomodades	desde 30 ptes. anuals.
Famílies riques	desde 60 ptes. anuals.
Una sola persona:	10, 15, 20 i 40 ptes. respectivament.

SERVEIS FORA DE CONDUCTA:

Primera visita	(mínim) 5 ptes.
Les següents	(mínim) 3 ptes.
Visites de nit	dobles tarifes
Consultes de dos metges	10 ptes.

En les consultes de més de dos metges 5 ptes. més per cada metge més que passi dels dos habituals.
Quant a aquestos serveis hagin de tenir lleu a una relativa distància s'augmentarà les tarifes amb 1 pta. per km. de camí recorregut, i 2 pesetes per km. si'l camí ha de fer-se de nit.
Operacions i cirurgia operatoria a preus convencionals.

Anunci del consultori del doctor Joaquim Danés, a Olot, els anys 20.

Metges de Girona nomenà col·legiats d'honor els germans Brugada de Banyoles, descobridors de la síndrome que porta el seu nom.

El 1999 el cens de metges de la província de Girona arribava ja als 1.900 col·legiats.

L'assistència psiquiàtrica

El manicomi provincial, que començà a funcionar el 1892, al mas Cardell de Salt, no adquirí un paper d'institució sòlida fins al 1905. Una institució que es situava en el context de l'assistència psiquiàtrica a Catalunya, tot just iniciada a mitjan segle XIX (fins aleshores els dements eren ingressats a l'Hospital de Santa Caterina). El manicomi fou destinat inicialment als homes, i fins al 1906 no hi ingressaren les primeres dones. Tot plegat complia sobretot una funció asilar, que no abandonà en molts anys.

El seu primer director fou Dídac Ruiz Rodríguez, nomenat el 1906, personatge singular i excèntric que Prudenci Bertrana retratà en la seva novel·la *Jo! Memòries d'un metge filòsof* (1925). El 1913 hi arribaren les primeres monges de la Congregació de

Interior de l'hospital Josep Trueta, de Girona, l'any 2000.

Jordi S. Carrera

BIBLIOGRAFIA

Dins de la història mèdica cal destacar la figura de Josep M. Pla i Dalmau (Girona 1904-1981), doctor en farmàcia, fill de Joaquim Pla i Cargol i nét de Josep Dalmau i Carles, eminent pedagog; una figura notable per la seva tasca d'historiador de la medicina gironina.

ALCALDE i DALMAU, Ramon. *La Fundació Bruguera. 500 anys de relació mèdica entre Girona i Montpellier*. Girona, 1992.

BARÓ i SEGUÍ, Joan. *Anestèsia a Girona durant la postguerra*. Gimbermat vol. VIII. 1987.

CANAL, Jordi, MAYANS, Antoni, PUJULA, Jordi (ed.). *Joaquim Danés i Torras (1888-1960)*. Editora de Batet. Olot, 1989.

CASASSAS, Oriol. *La Medicina catalana del segle XX*. Edicions 62. Barcelona, 1970.

Col·lecció de butlletins del Col·legi de Metges de Girona (1886-1999).

DANÉS i TORRAS, Joaquim. *La moderna cirurgia a Olot i la seva comarca*. Olot, 1920.

DD AA. «Pompeio Pascual, metge i ciutadà». *Revista de Girona* núm. 185. Novembre-desembre 1997.

GIL, Rosa Maria, BOADAS, Joan. *El Psiquiàtric de Salt. Cent anys d'història*. Diputació de Girona. 1987.

GIRONELLA i LLONGA, Pere. *Història del Col·legi de Metges de Girona*. Girona, 1983. Treball inèdit, dipositat a la Biblioteca del COMG.

JULIÀ i FIGUERAS, Benet. *El Dr. Josep Pascual i Prats*. Girona, 1994.

MASCARÓ ROURA, Joan. «Asistencia Hospitalaria en Gerona». *Butlletí del Col·legi Oficial de Metges de Girona*, núm. 455. Març 1966.

PLA i CARGOL, Joaquim. «Vida Médica gerundense a finales del siglo XIX y comienzos del XX». *Butlletí Oficial de Metges de Girona*, núm. 41. 1971.

PLA i DALMAU, Josep M. *Agrupació de Ciències Mèdiques. Els primers vint-i-cinc anys d'activitats*. Girona, 1979.

Pequeña historia de la medicina gerundense. Col·legi de Metges de Girona. Girona, 1974

El Dr. Josep M. Pla i Dalmau. Esbós biogràfic i reculls monogràfics. Col·legi de Metges de Girona. Girona, 1981.

Sant Vicenç de Paül, que, com en altres institucions hospitalàries o asilars de les nostres comarques, han constituït durant molts anys la base del seu funcionament.

A partir del 1915 l'assistència psiquiàtrica passà a dependre de la Mancomunitat de Catalunya, i començaren a implantar-se tot un seguit de normes terapèutiques, redactades pel Dr. Martí Julià, el qual amb els anys donà nom al manicomí. El centre passà a denominar-se, a partir d'aquella època, sanatori. Aquest any de 1915 l'establiment atenia uns 400 malalts.

El sanatori anà creixent amb una migradesa crònica de recursos econòmics, fins a l'etapa de la Generalitat Republicana, en què s'hi efectuà una important ampliació i reforma que,

malauradament, la Guerra Civil va estroncar. El 1936 la mitjana de malalts ingressats era de 700.

En la postguerra, el 1948, es crearen també l'Institut Psiquiàtric Nuestra Señora de Montserrat, ubicat a Salt i regit pel Dr. Sambola, i l'Instituto Psico-pedagógico para Niñas Anormales a Caldes de Malavella, que, juntament amb el Sanatori de Salt i la Clínica Torre Campderà de Lloret, dirigida pel Dr. Bernat (l'antiga Torre Lunática fundada pel Dr. Francesc Campderà el 1844), constituïen, a mitjan segle, els quatre establiments provincials, públics i privats, per tractar les malalties mentals.

Els anys 60 el Sanatori arribà als màxims nivells d'ocupació, uns 900 asilats. Tots aquests anys s'havien vis-

cut entre la penúria econòmica i les constants demandes dels directors de l'establiment (els doctors Castany, Sambola, Pigem...) per tal d'aconseguir reformes.

A partir del 1974, sota la influència de models de l'anomenada anti-psiquiatria, també arribaren a Salt els corrents que preconitzaven la reforma i/o l'abolició dels manicomis. Així, els nous avenços de la psicofarmacologia, que començaven a aplicar-se, provocaren un ampli moviment de reforma de la institució, amb la supressió, per exemple, dels vells mètodes de contenció i tractament. Es nomenà també un nou director, el Dr. Ramon Noguera.

El 1980 s'inicià l'anomenada sectorització de la psiquiatria provincial i es creà la Xarxa d'Assistència Psiquiàtrica, que va organitzar dispensaris de consulta pluridisciplinària a les diferents comarques gironines i creà diferents unitats d'internament per a malalts aguts, diferenciant-los dels crònics, etc. Tot plegat va fer que en una quinzena d'anys el nombre de malalts assistits es reduís gairebé a la meitat.

A partir del 1985, l'assistència sanitària provincial, fins aleshores en mans de la Diputació, passà a dependre d'un organisme de nova creació, l'Institut d'Assistència Sanitària (IAS), que inicialment gestionà l'Hospital Santa Caterina, l'Hospital Psiquiàtric de Salt i l'Escola Universitària d'Infermeria. El segle XX es tanca amb una xarxa ben consolidada de consultoris psiquiàtrics a les diferents comarques, dotades, gairebé totes, de centres de dia i d'equips pluridisciplinària per atendre i fer prevenció de la malaltia mental, i amb un projecte iniciat de gran Hospital de Santa Caterina, ubicat a Salt, que atindrà també els malalts psiquiàtrics de les comarques gironines dins d'un hospital general.